

Institutionen för individ och samhälle
Socialpedagogiska programmet

Män om familjelivet i ”hederskulturen”

Men about family-life in the “culture of honor”

av

Maria Hall Gunilla Holm Sabina Johansson

C-uppsats i socialt arbete, 10 poäng
Handledare: Hans-Erik Hermansson & Hassan Sharif
Vänersborg, maj 2004

Förord

Vi vill med några enkla rader önska er läsare en trevlig lästund och hoppas att vår uppsats kan bidra med tänkvärd och ny kunskap om heder och hederskulturen. Vi tror att vår uppsats kan vara till nytta för yrkesverksamma inom socialt arbete men också inom skolans värld. Vår förhoppning är även att nå ut till gemene man som finner detta ämne intressant.

Vi vill rikta ett stort tack till de män som på ett öppenjärtligt sätt ställt upp på intervju. Deras erfarenheter och livsberättelser har bidragit till att uppsatsens ursprungliga tanke blev genomförbar. Ett tack även till de personer som har hjälpt oss att komma i kontakt med våra informanter.

Vi vill även tacka våra handledare Hans-Erik Hermansson och Hassan Sharif för deras engagemang och stora tillgänglighet. Deras stöd och den vägledning vi har fått, har lett till att uppsatsskrivandet har blivit en positiv och lärorik upplevelse.

Maria Hall Gunilla Holm Sabina Johansson

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemformulering.....	2
Syfte.....	2
Frågeställning	2
DEL 1: KAPITEL 1	3
Metod	3
Metodologiska överväganden av teorin	3
Avgränsning	4
Att skriva tillsammans	4
KAPITEL 2	5
Teoretiska utgångspunkter	5
Mediapåverkan	5
Kultur och tradition	7
Tillhörighet och identitet	8
Kvinnligt och manligt	10
Social kontroll och rykte	11
Vad är heder	12
Familijs heder	15
Kvinnans heder.....	16
Mannens heder	17
Att återupprätta förlorad heder	18
DEL 2: KAPITEL 3	20
Metodologiska överväganden av empirin	20
Informanterna.....	20
Intervjun	22
Bearbetning av intervjuresultatet.....	23
Etiska överväganden	23
KAPITEL 4	24
Resultat: Männens röster	24
Kultur och tradition	24
Tillhörighet och identitet	27
Kvinnligt och manligt	29
Social kontroll och rykte	30
KAPITEL 5	36
Diskussion	36
Avslutningsord	42
Referenser	44
Bilaga 1 Intervjuförfrågan	46
Bilaga 2 Intervjufrågor	47
Bilaga 3 Ordlista	48

Sammanfattning

I dagens samhälle diskuteras ämnet heder och hedersmord flitigt bland befolkningen och i massmedia. Oftast är det dock så att fokus ligger på kvinnan. Detta är i sig inte något underligt med tanke på vad dessa kvinnor har fått utstå. Däremot är det vår åsikt att även männen med erfarenhet av hederskulturen borde höras mer i debatter och media. Vårt syfte med uppsatsen är att förstå vad begreppet heder innefattar och pröva den kunskap på fem män från Mellanöstern. Finns det en samstämmighet? De centrala begrepp som växt fram under arbetets gång är kultur/tradition, tillhörighet/identitet, kvinnligt/manligt och social kontroll/makt. Viktiga teoretiska utgångspunkter har varit den norska antropologen Unni Wikans bok ”*En fråga om heder*”. Vi har gjort en kvalitativ intervjustudie med fem män från Mellanöstern. Vi har intervjuat männen enskilt och då utgått från våra centrala begrepp. Intervjuerna är i vårt arbete redovisade i en resultatdel och i diskussionen analyserar vi resultatet utifrån våra teoretiska utgångspunkter. Vår slutsats är att heder är något extremt som kan förekomma inom kollektivistiska familjestrukturer.

Sökord: Män från Mellanöstern, heder, rykte, kultur, identitet, tradition.

Abstract

In today's society, questions considering honor and murder in the name of honor are being frequently discussed in the public and in the mass media. But most often the focus is on the woman. This is not too strange if we have in mind what these women have been through. However it is our opinion that men with experience of the honor culture should be more listened to in debate and media. Our purpose with this essay is to understand the meaning of the concept honor and try to see if this meaning corresponds with the experience of five men from the Middle East. It is not our intention to seek only for explanations to men's violence in special situations, we also want to understand what's behind their acting. The central theme that has grown under the work with this essay is culture/tradition, belonging/identity, female/male and social control/ power. An important theory in the study that has influenced us is the Norwegian anthropologist Unni Wikan and her book “In the name of honor”. We have carried out a qualitative interview study of five men from the Middle East. The interviews have been carried out individually and we have asked questions regarding our central themes. These interviews are presented in a special chapter that is based on our theories. Our conclusion is that honor is extreme and exist only in collective family structures.

Keywords: Middle East men, honor, reputation, culture, identity, tradition.

INLEDNING

"Vad är det som får en man att döda sitt barn- för hederns skull? Vad är det som får en mamma att vittna till förmån för en man som dödat deras barn- för hederns skull?" (Wikan, 2004).

Dessa frågor är något som den norska antropologen Wikan tar upp. Vi anser att media inte lägger fokus på bakomliggande faktorer och orsaker till varför våld i hederns namn sker. Istället lägger media kraft på att generalisera, till och med i vissa fall fara med osanning, allt för att sälja så mycket tidningar som möjligt. Vårt intresse för olika kulturer och heder har väckts via detta stora pådrag i media. Intresset har också blivit större då vi kommit i kontakt med skönlitterära verk som beskriver kvinnas utsatthet i andra kulturer. Vi vill påstå att under många år har hedersmord och hedersrelaterade brott varit förknippat med Mellanöstern och dess religioner, men genom dagens mångkulturella samhälle har problematiken även förekommit i Sverige. Idag kan man inte säga att heder och hedersmord endast hör till främmande kulturer- utan är en del av den mångkulturella värld vi lever i. Hedersbegreppet har blivit något som de flesta har en åsikt om och fyller med ett bestämt innehåll, vilket också Åsa Eldén (2002) tar upp i sin avhandling, *Heder på liv och död*. Hon menar att det är oerhört viktigt att försöka förstå vad "heder" handlar om.

Vi ställer oss frågan om det förhåller sig så som det beskrivs i litteratur och media. Det finns en tendens att framhålla problematiken på ett ensidigt sätt där det kvinnliga perspektivet ständigt belyses. Här handlar det ofta om att framställa mannen som en tyrann och kvinnan som ett offer för mannens förtryck. Vi tycker istället att man bör försöka förstå helheten för att kunna förklara det som sker, det finns inga enkla svar. Vi saknar männen med erfarenhet av familjelivet i Mellanöstern och hederskulturen i debatter och litteratur. Stämmer deras bild överens med den litteratur vi tagit del av samt medias framställning av det som sker? Vi är således inte ute efter att ta ställning eller försvara hederskulturen som sådan, utan vill försöka förstå hur männen uppfattar det hela. Vi är fullt medvetna om att vi är mycket begränsade och formade av vår västerländska kultur och på grund av det kommer att tolka vår nya kunskap genom våra egna kulturella glasögon. Därför kommer vi aldrig att kunna förstå och förklara hederskulturen på samma sätt som de som har erfarenhet av den.

Det är dock viktigt att ha med sig att det finns män som dödar sitt barn för hederns skull och att det även finns mödrar som stödjer sin mans handlingar. Dessa dåd väcker därför mycket tankar och svåra känslor såsom ilska, rädsla, maktlöshet hos oss. Fakta är att tusentals flickor och kvinnor mördas i hederns namn varje år. Det har framkommit uppgifter via Förenta Nationernas egna rapportörer att det handlar om upp till 5000 kvinnor som varje år mördas av manliga närstående för att återupprätta familjens heder. Det som också måste nämnas är att mörkertalet är ganska stort eftersom det är svårt att bevisa att det är just mord det handlar om. Ofta talas det om självmord och olyckshändelser, men i själva verket kan kvinnans liv ha tagits för att få tillbaka sin och familjens heder (Amnesty, 2004).

Problemformulering

Vi vill med denna uppsats belysa hedersbegreppet vilket är mycket komplext, därför krävs det en ganska omfattande definition på vad begreppet står för och vad det innebär. Under vår litteraturbearbetning har det framkommit att det finns en hel del skrivet om ämnet, men då ur ett kvinnoperspektiv. Männerna som framställs som offer för sin kultur kommer sällan till tals, vilket vi saknar.

Syfte

Vårt syfte blir att försöka förstå begreppet heder och hedersrelaterat våld och hur det uppstår. Vi vill också pröva om vår nyfunna kunskap stämmer överens med de tolkningar som fem män har, alla med erfarenhet av familjelivet i Mellanöstern.

Frågeställning

Våra frågeställningar är:

- Vad innefattar begreppet heder?
- Finns det en samstämmighet mellan vår teoridiskurs och hur männen belyser begreppet heder?

DEL 1: KAPITEL 1

METOD

Vår uppsats är konstruerad på så vis att den är uppdelad i två delar, en teoretisk - och en empirisk del. Detta innebär att första delen av vår studie innehåller beskrivningar och befintliga teorier som hjälpt oss att ringa in begreppet heder. Därefter, i del två, har vi valt att testa dessa teoretiska utgångspunkter och den hedersdebatt som florerar i media på begreppet i verkligheten. Detta kommer vi att göra genom intervjuer av män från Mellanöstern med erfarenhet av familjeliv i hederskulturen. För att göra studien mer tydlig blir det också nödvändigt att dela upp våra metodologiska överväganden i två delar. I första metoddelen vill vi beskriva hur vi behandlat den teoretiska bakgrunden till studien. I del två, metodologiska överväganden, beskrivs hur vi behandlar vår empiriska del av studien.

METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN AV TEORIN

Vår förhoppning med denna c-uppsats var att få mer kunskap om vad begreppet heder innefattar och hur män från Mellanöstern med erfarenhet av familjeliv och hederskultur vill belysa begreppet. I inledningsskedet av studien sökte vi litteratur och aktuell forskning som kunde ge oss nödvändig bakgrundskunskap till vårt valda ämnesområde. Vi tog också del av artiklar i press, information på Internet som Rädda Barnen, Amnesty och Elektras hemsidor. Sammantaget kan sägas att genom våra litteraturstudier identifierades ett antal återkommande begrepp som vi fann betydande för att beskriva heder. Begreppen vi valde att studera var kultur/tradition, tillhörighet/identitet, kvinnligt/manligt och social kontroll/rykte. Dessa gav oss en djupare förståelse för vad heder egentligen handlar om. Inläsningsperioden och det som senare blev våra teoretiska utgångspunkter gav oss en förförståelse i ämnesområdet, vilket var av vikt då vi senare kunde gå ut förberedda för intervjuer. Kunskapen som inhämtades från litteraturstudien ställdes sedan i del två av studien mot den kunskap vi fann genom våra intervjuer.

Avgränsning

Vår avsikt var inte att lägga fokus på kvinnans upplevelser av heder och hederskulturen då det redan finns en hel del skrivit om detta, både genom skönlitterära verk och forskning. Dock blev det nödvändigt att skriva och diskutera kring könsrollerna för att ge en förståelse i ämnet.

Att skriva tillsammans

Denna uppsats har växt fram genom ett tätt och intensivt samarbete. I den akademiska värld som vi befinner oss i genom våra studier har tyvärr individuella prestationer högre status än samarbete. Vi är tacksamma för att vi fått möjligheten att skriva denna studie tillsammans och vet att den berikats av detta. Alla har varit delaktiga i arbetets samtliga faser vilket innebär att vi mestadels skrivit gemensamt men har också delat upp arbetet där det varit lämpligt, exempelvis delvis i vår teoretiska del av uppsatsen. All text har sedan bearbetas gemensamt och vi vill med detta visa och poängtera det positiva med att arbeta tillsammans, vilket vi anser har styrkt vår uppsats. Att samla olika infallsvinklar, perspektiv och åsikter i en uppsats kan kanske uppfattas som komplicerat men vi menar också att det får människan att aldrig sluta tänka och reflektera. Vårt samarbete har varit givande och de eventuella hinder som kan finnas vid samarbete såsom konflikter och svårigheter att kompromissa, har vi inte behövt konfronteras med. Livet i stort och socialpedagogiskt arbete handlar om att möta och samarbeta med människor på ett effektivt och framgångsrikt sätt. I arbetet med vår c-uppsats har vi än en gång fått klart för oss samarbetets innebörd och mening!

KAPITEL 2

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Eftersom vårt intresse för männen i Mellanöstern och hederskulturen som sådan har väckts via media och litteratur, finner vi det relevant att inleda med de eventuella faror som massmedia kan medföra. Vidare kommer vi att utifrån vissa begrepp försöka inringa vad heder egentligen handlar om.

Mediapåverkan

"Hedersmördaren dödar utan att tveka och utan att pröva – det spelar ingen roll om alla vettiga människor betraktar dödandet som något oförsvarligt, grovt brott. Hedern är ett uppdrag, en plikt" (Aftonbladet, 27 januari 2002).

Media kan förvrida världen i sitt sätt att framföra nyheter om exempelvis heder, vilket kan skapa ödesdiga konsekvenser. Mörka sidor av världen kartläggs medan andra bättre sällan berörs. Man förstorar upp fasansfulla händelser, våld och brott överdrivs. Det är utifrån artiklar som citatet ovan många människor formar sin världsbild. De använder medierna för att få vetskap och informera sig om vad som sker. Det är bland annat här medborgarna bildar sina uppfattningar, tar ställning och formas. Att hämta information och ta in nyheter är en medborgerlig plikt men också vår rättighet. Visst är det också som så att andras öden berikar vår vardag, skandaler och katastrofer intresserar oss. Media skriver därför på uppdrag till världsinvånarna. Men media har också blivit en marknadsplats där man är beroende av reklam för att överleva menar Boethius (2001). Reklamen har blivit den främsta kunden framför läsare, lyssnare eller tittare. Genom storföretagens reklamtillförsel eller omvänt återhållsamhet av reklam i olika medier, kontrollerar man media. Det säger sig självt att exempelvis tidningar måste skapa, skriva och formas utefter vad som faller storföretagen i smaken. För att inte våra nyheter skall bli verklighetsförfälskade måste demokratin fungera och så även media. Det måste finnas utrymme för många, många olika sorters åsikter och perspektiv. Detta fungerar inte fullt ut då media är styrd av marknaden (a.a.).

Journalistens arbete är att granska världen, makten och spegla verkligheten, men vi ska alla vara medvetna om att journalisterna också arbetar på uppdrag av mediernas ägare. Den perfekta nyheten är den som fångar en stor andel läsare (Boethius, 2001). En av journalistikens regler säger att man inte ska beröra personers ras, ursprung, nationalitet eller kön vare sig i rubriker, löpsedlar eller på annat sätt om detta är ovidkommande eller kan uppfattas som misskrediterande. Samma princip gäller om yrkesbeteckningar, politisk tillhörighet eller religiös åskådning (Cars, 1991).

I media tenderar man att föra samman hedersrelaterade brott med nationalitet eller religiös åskådning. Journalister som påstår detta kanske inte har tillräcklig kunskap om hedersrelaterade brott. Mord sker alltför ofta i vårt samhälle och inte sällan får mördaren diagnosen psykiskt sjuk. Gäller det däremot en man från Mellanöstern eller en muslimsk man som begått våldshandlingar mot anhöriga förklarar och förknippar vi handlingen med exempelvis kurdisk kultur eller islam (Boethius, 2001).

Kultur och tradition

Enligt Riyadh Al-Baldawi (2003) är kultur:

"Summan av genom livet inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas genom historien hos en folkgrupp eller nation" (s.107).

Med detta menas att kulturen består av traditioner, normer och seder som vi kommer i kontakt med redan från födseln som ett arv från omgivningen. Dessa traditioner och normer inrotas i individen i en socialisationsprocess (a.a.). För att kunna fungera tillsammans utvecklar individerna gemensamma värderingar och uppfattningar. De skapar en gemensam kultur, vilket är grundläggande i alla mänskliga samfund. På så vis blir kulturen en väsentlig aspekt i det sociala livet eftersom den skapar mening för dem som ingår i de olika sociala relationerna. De sociala normer och värderingar som skapas skiljer sig dock från grupp till grupp (Due & Madsen, 1983). Man kan därför inte säga att det finns några kulturer som är fel eller rätt. Alla har rätt på sitt sätt och har då rätt att existera.

Däremot är det upp till individen att studera andras kulturer och ta till sig det man anser vilja ha kvar och understryka. Det är också viktigt att vara medveten om att det inte finns oföränderliga kulturer. Det betyder att kultur, traditioner och normer inte är statiska utan utvecklas och förändras tillsammans med historien, vissa traditioner tas bort och andra förstärks. Det skapas också nya traditioner ju mer människor öppnar sig inför andras kulturer (Al-Baldawi, 2003).

Det som är bra att komma ihåg är att kulturen påverkar oss i alla delar av livet på ett medvetet eller omedvetet plan. Den styr och kontrollerar vårt sätt att leva, kommunicera, arbeta och producera. Det gör också att vår livsstil styrs av kulturen genom att inneha vissa normer och värderingar som vi lever efter (a.a.). Ahmadi (2000) menar att i varje kultur finns det en rad olika koder som ofta är oskrivna och som överlämnas från generation till generation, vilket innebär att kultur är en social konstruktion. Vill man ta del av en annan kultur är det av stor vikt att inte bara ta till sig språket utan även dess normsystem. På detta sätt förbättrar vi förmågan att tolka och förstå de olika händelserna som kan inträffa. Vi kan på så vis också se kulturen bakom utan att generalisera för mycket (a.a.).

Tillhörighet och identitet

Identitet är ett mångsidigt men samtidigt vagt begrepp, därmed inte sagt att det saknar intresse. I och med att begreppet är tidsbundet medför detta att man kan betrakta det som föränderligt, vilket i sin tur gör att identiteten bör uppfattas som en pågående process och inte som någon egenskap. Det här medför att man inte kan tillskriva exempelvis invandrare någon specifik kulturell eller etnisk identitet oberoende av dess sociala kontext vilket innefattas av det nya hemlandets sociala strukturer (a.a.). Med andra ord är identitet en bestämning av människan vilken växer fram i socialt samspel (Westin, 1999).

I stället för att tala om identiteten som något statiskt bör man tala om ombytbara och tillfälliga sådana. Vid diskussion om begreppet identitet kan man antingen lägga tonvikten på individens behov av att hitta sin plats i tillvaron eller fokusera samspelet mellan sociokulturella strukturer och individens självuppfattning. Man kan också skilja mellan identitetens individuella och sociala nivåer varav det senare kan indelas i objektiva eller

subjektiva identiteter. Den objektiva är den som tillskrivs en personen av andra, vilket kan medföra att den kan utgöra en stämpel eller etikett som omgivningen har skapat. När däremot en person själv tillskriver sig vissa attribut och accepterar tillskrivna identiteter utifrån andras etikettering, brukar man tala om subjektiv identitet. Den objektiva identiteten är med andra ord externt tilldelad medan den subjektiva är självskapad (Ahmadi, 2000).

När samhället befinner sig i sina rutinmönster och människorna oproblematiskt följer de hjulspår som redan finns i deras omgivning fäster de inte stort avseende vid sina identiteter. Identitetsfrågan blir aktuell först när någon förändring sker, när hjulspåren tar slut eller när individen eller omgivningen plötsligt inte är som de brukade vara. Ett sådant fall kan till exempel vara de förändringar en invandrare möter i sin kontakt med ett nytt hemland och dess sociala strukturer och miljö. Att ett nytt samhälle håller på att skapas utifrån dagens samhälle är postmodernitetens grundtagande. Det postmoderna samhället kännetecknas framför allt av en utbredd konsumism och en ständigt pågående kommunikationsrevolution. Dagens samhälle är präglad av en värld där marknaden inte bara organiserar vårt sociala liv utan även vårt inre. Klädmode, skönlitterär smak, film- och musiksmak, matvanor och sexuella beteendemönster har en viktig del i skapandet av våra identiteter. På detta sätt blir den som så mycket annat en kommersiell vara. En svensk, iransk eller japansk förälder förmås i allt högre grad att inhämta sina idealbilder av föräldrarollen från ett och samma ställe, nämligen det globaliserade informations- och mediasmörgåsbordet. Förvisso besitter inte alla individer i dag friheten att själva välja sin identitet, det kan också vara så att man faktiskt blir hindrad att välja den identitet man vill. Kulturens normer och värderingar kan sätta stopp för inblick i andra kulturer (a.a.).

Al-Baldawi (2003) anser att sättet som människor umgås på och sättet att kommunicera kan påverkas av religiösa uppfattningar. Detta innebär att man kan tillskriva människors olika trosuppfattningar som en del av dess identitet och man känner att man tillhör något (a.a.). Det är svårt att på ett täckande och rättvist sätt beskriva islam och kristendomen. Religionerna har många olika riktningar och grenar och det är svårt att belysa religionerna på ett sätt som alla muslimer och kristna skulle godkänna. Religionen påverkar i olika hög grad människors livsstil och den kan inspirera till sociala förändringar (Giddens, 2000).

Både kristendomen och islam är religioner som säger sig sitta inne med den enda rätta sanningen utifrån Guds ord (Giddens 2000). I världen kan religionens regler tolkas på olika sätt i olika delar, mycket beroende på människors utveckling och den skiftande synen på religionen, menar Al-Baldawi (2003).

Man måste skilja mellan den grundläggande moralen, centraletiken, och de sammanhållande buden, signaletiken. Det finns dock stunder då signaletiken kan bli mer betydelsefull för de troende, exempelvis när en grupp flyttar till ett annat land. När gruppen utsätts för hot och förintelse blir gemenskapen viktig. Signaletikens bud innefattar mat och dryck, kläder, hår och skägg, synen på äktenskap, sexualitet, könsroller och familjeliv, undervisning och uppfostran, helgfirande, nöjen och fritidssysselsättningar. De signaletiska buden har i allmänhet hämtats från den omgivande kulturen och har alltså formats på olika sätt. De tillhör inte religionerna från början, men har fått sin betydelse genom dem. Sexualiteten är i allmänhet något som det finns mycket bestämmelser och förbud kring. Alla religioner har en åsikt om sexualiteten och man kan säga att det är religionens främsta moralobjekt oavsett trosbekännelse (Hedin, 1999).

Kvinnligt och manligt

Då man skall beskriva begreppet heder känns det också naturligt att diskutera kvinnliga och manliga könsroller. Det finns både fysiologisk och psykologisk manlighet och kvinnlighet, det som är mest intressant att belysa ur ett hedersperspektiv är förståelsen av vad det innebär att vara kvinna eller man. Enligt Mccloughry (1992) handlar den psykologiska manligheten om de värderingar, förväntningar och tolkningar som män tolkar till begreppet man. Dessa föreställningar kan förändras och utmanas, därför fyller inte alltid människor från olika kulturer inte heller begreppet manlighet med samma innehåll vilket medför att män och kvinnor uppför sig annorlunda i olika kulturer men också i olika tidsepoker. En vanlig åsikt har varit att mäns och kvinnors beteende är biologiskt och därför inte kan förändras. Beteenden och handlingar blir "typiskt manliga". Det finns färdiga fack för vad som är typiskt manligt och vad som är typiskt kvinnligt och det är bara att försöka passa in i facken. Manlighet associeras många gånger med makt och den offentliga världen medan kvinnlighet kopplas till underordnande och den privata världen (a.a.).

Dessa kvinnliga/manliga roller sågs förr och kanske än idag som naturliga och moraliska. Hur vi ser på könsroller beror på två saker, dels de inslag i personligheten som är typiska för kvinnor eller män men också de beteenden som är önskvärda för kvinnor och män att ha. De personlighetsdrag och det beteende som könsrollerna kräver kan se olika ut från kultur till kultur. Men vanligt är att mannen skall vara aggressiv och effektiv samt att han ska fylla rollen som försörjare, make och far (McCloughry, 1992).

Forskningen inom könsroller har skilt på traditionella och moderna manliga könsroller. Man placerar den traditionella könsrollen i primitiva samhällen, etniska grupper och inom arbetarklassområden, medan den moderna manliga könsrollen har sitt ursprung i medelklassen. Traditionellt sett ser man manlighet som fysisk styrka och aggression. I de fall behöver inte mannen vara emotionellt känslig, sårbar eller svag i något avseende, istället tolereras vrede. Den moderne mannen däremot ses som manlig då han är effektiv i sitt arbete och har en stark ekonomi. Hans intelligens kan vara en viktig faktor, likaså anses han manlig då han är känslig och varsam i förhållandet till kvinnor. Den traditionelle mannen trivs i andra mäns sällskap. Han behöver andra mäns sällskap för att få sin manlighet bekräftad. Kvinnan är nödvändig för sexualiteten och barnafödandet, men relationen till dem är inte kärleksfull. Kvinnan skall här foga sig för den manliga auktoriteten och den sexuella friheten finns bara för män, inte för kvinnor. Den moderne mannen däremot föredrar kvinnans sällskap. Här är det kvinnan mer än mannen som bekräftar manligheten. Mannens relation till kvinnan är intim och romantisk. Kvinnan kommer här att fungera mer som en kollega än som underställd mannens auktoritet. Idag har det blivit mer vanligt att den moderna synen av manlighet är den som dominerar i många samhällen men fortfarande finns det starka inslag av den traditionella mannen (a.a.).

Social kontroll och rykte

När Giddens (1998) skriver om makt menar han att individer och grupper kommer fram till sina mål i kamp med andra. Det innebär alltså att människor kan hävda sina egna intressen även då det ifrågasätts av andra. Därmed förekommer makt inom alla samhällen och i alla mänskliga relationer, dock i olika nivåer allt ifrån familjeliv och vardagssituationer till statlig och politisk (a.a.).

Familjelivet ingår i den informella makten som för det mesta följer någon form av praxis exempelvis ålder eller erfarenhet kan ge en person mer eller mindre makt. En individ eller grupp kan också ha makt över andra med hjälp av fysiska eller psykiska hot, men också motsatsen är en form av makt. Alltså kan vi genom belöningar eller moraliska påtryckningar få människor att göra något (Angelöw & Jonsson, 2000). Makten kan därför inte bara kopplas till staten, institutioner eller liknande utan finns som sagt också tillhands i familjerelationer. Familjen är inte bara en släktgemenskap, utan även en maktinstans i och med att den formar individerna till en bestämd bild (Madsen, 2001).

Som vi tidigare nämnt finns den sociala kontrollen i all gemenskap eller samvaro som en naturlig faktor. Detta innebär att medlemmarnas normer alltid värderas i förhållande till det allmänt godtagbara, det vill säga de normer som det finns enighet om. Likaså bevarar all gemenskap sig själv genom att verkställa sanktioner gentemot medlemmar vars beteende avviker från normen. Det kan ske genom exempelvis utstötning från gruppen, de sorteras ut och hamnar i en samhällslig marginalposition efter en stämplingsprocess, eller genom straff. I detta sammanhang synliggörs gemenskapens normativa grund. På detta sätt blir social kontroll ett uttryck för den sociala regleringen av normer som äger rum överallt där individer ingår i förpliktande förhållanden till varandra (a.a.). Avslutningsvis kan man säga att makt inte handlar om någon egenskap som en person besitter utan den utövas i relationen med andra personer (Eriksson & Marklund, 2000).

Vad är heder

"Fadimes tragedi bör förstås som en del av en specifik kontext: det handlar inte om islam eller "traditionell kultur", utan om specifika överväganden som gjorts av specifika människor, präglade av ett livsmönster (livskontext). Här ingår patriarkala uppfattningar och en stamstruktur som gör kvinnor till mäns egendom och ägodelar" (Wikan 2004, s.104).

Fadime Sahindal var en tjej med invandrarbakgrund som blev kär i en man som enligt hennes familj hade fel ursprung. Detta ledde till att hon efter år av utfrysning av sin familj dödades av sin far för hederns skull. Den norska antropologen, Unni Wikan (2004)

använder sig av ett begrepp som gör hedern till en moralisk fråga om integritet: ett ansvar inför sig själv och sin egen måttstock, så kallad hederskänsla. Hon menar att vi måste sätta oss in i de ord som används av dem som själva lever inom hederskulturen. Fadime uttryckte att hedern är viktig "de har sin heder" och att "det är allt de har". Vidare kan man prata om "ära" och "heder" för att komma bakom hedersbegreppet. Det som ställer till det då vi ska definiera dessa begrepp är att de ger oss olika associationer hos var och en. Wikan (2004) uttrycker att det därför hade behövts ett avgränsat begrepp som gör det möjligt att förstå varför hedersmord sker, eller inte sker, samt hur man ska agera kring detta fenomen.

Problemet handlar om en särskild hedersideologi, vilken vi först måste förstå. I många samhällen där den patriarkala familjestrukturen är vanlig, handlar det om en hederskod som är utmärkande för heder. Här föreligger en rad uppsättningar av regler som anger i detalj om vad som tillför och vad som inte tillför heder. Utifrån dessa regler kan heder dels vinnas och dels förloras. Hederskoden består av många olika värden, vilka har valts ut och getts överordnad betydelse, med andra ord grundvärderingar. För att förlora sin heder krävs det att man bryter mot de här grundvärderingarna. Wikan tar upp att i dessa samhällen handlar hederskoden om respekt, en man av heder kräver respekt. Då vi pratar om "samhällen" handlar det om människor som följer samma hederskod och som respekterar varandra på grund av detta. Att ha heder innebär att ha rätt till respekt, vilket innebär att kunna ställa krav på respekt. Vidare handlar det om olika typer av skam, vanheder är dock starkare än skam och är förbundet till en person eller till kollektivet. De begrepp som ibland är synonyma till heder i vissa sammanhang är "ansikte" eller "stolthet". Kvinnan anses vara familjens "ansikte utåt", på så vis bär hon ansvaret för männens heder i det allmänna rummet. Det innebär också att stolthet är att ha sin heder i behåll, men även sin värdighet och att kunna gå med högburet huvud. Samhället måste därför visa respekt för en person, förutsatt att hederskodreglerna har följts. Det är kvinnans skyldighet att se till att följa dessa regler och inte kasta skam över mannen, därmed anses heder som något manligt. Med andra ord kan en kvinna utan skam i kroppen störta hela släkten i vanära, men det är först då den blir offentlig som det blir verklighet. Om man skall vara tvungen att tvätta bort skammen med våld så krävs det mer än offentlighet (a.a.).

Det krävs också att mannen skall förstå och uppfatta att han har mist kontrollen över någon kvinnlig familjemedlem. Detta leder till att mannen blir pressad vilket kan leda till att han blir provocerad att utföra en våldshandling. Här blir det tydligt hur viktig den sociala miljön är. Wikan menar också att vanära uppstår på grund av omgivningens värderingar. Hon säger att vanheder därför inte ligger i handlingen, utan i omgivningens reaktion. Med detta synsätt kan omgivningen rädda en människa eller kollektivet ifrån att ta till "den enda lösningen", hedersmord (Wikan, 2004).

Vidare handlar det om status, välfärd och ställning. För att uppnå en social och politisk status värnar man om de egna intressena, vilket bidrar till att heder får så stor betydelse. Därmed blir individens intressen underordnad kollektivets, eftersom namn och rykten blir av stor vikt. Genom att besitta en hög status kan det bli viktigare att "tvätta bort skammen" eftersom det står mer på spel. Så här behöver det inte nödvändigtvis vara, det kan också ge familjen större utrymme när det gäller att ge kvinnan mer svängrum. Det vill säga att ju mer status familjen besitter, desto mer tillåts kvinnan att göra (a.a.).

För att något ska ses som hedersmord måste vissa kriterier uppfyllas:

- Det handlar om en kollektiv förpliktelse att tillvarata släktens och familjens heder.
- Vidare handlar det om släktens rättigheter över individen och individens skyldighet att underkasta sig.
- Det handlar även om en föreställning att man kan "tvätta" bort "skammen" genom att ta ett liv.
- Makt, kontroll och herreväldet över kvinnornas sexualitet är av stor betydelse.
- Slutligen handlar det också om en sträng hierarki vad det gäller auktoritet och lydnad, yngre ska lyda äldre (Amnesty, 2004).

Familjens heder

För att kunna definiera heder måste man försöka sätta sig in i dess olika betydelser. I nästan alla länder framstår familjen som det centrala som samhället vilar på. Det finns länder där familjen är uppbyggd utifrån en hierarkisk ordning, där de unga underordar sig de äldre, männen är överordnade kvinnorna. Här blir varje familjs status beroende av familjens heder. I dessa samhällen är mannens värde, status och acceptans, både i de egna och i samhällets ögon, styrt av stam- eller släkttillhörighet, ägande och familjeheder. Individen betraktas i första hand som en del av gruppen eller familjen (Wikan, 2004).

Hedersbegreppet handlar om makt och kontroll, om kollektivets rättigheter över individen och om individens plikt att underkasta sig. Kollektivet övertygar människor att tro att de finns till för systemets skull. Männen blir offer för en "kultur" som anser att han ska bestämma med hjälp av makt och kontroll. Mannen ska inte tåla något som kan utmana familjens heder. Han är delägare i en gemenskap där var och en förväntas ta ansvar för sin del- för det gemensamma skull (a.a.).

Det är inte svårt att förstå att familjens heder och ära betyder oerhört mycket. Man strävar alltid efter att familjens rykte och heder skall bli än bättre. Att ha hög status är viktigt för familjer i Mellanöstern. Respektlöshet, dåliga vanor som för hög alkoholkonsumtion, kriminalitet, arbetslöshet eller dåliga resultat i skolan försämrar familjens status (a.a.). Det krävs av en familjemedlem att den har ett gott uppförande, klär sig rätt och riktigt och sköter sitt yrke eller utbildning. Det är också viktigt att umgås med passande och respektabla människor. Att vara en familj med heder eller ej, bestäms av omgivningen och deras "skvallar", vilket kan vara avgörande för en familjs liv. Det kan ge hög status och sprida goda rykten men skvallret kan också förstöra en familjs framtid (Khader, 1996).

Familjens status beror också på faderns framgång i sitt yrke. Ett bra yrke skapar respekt och höjer familjens anseende. Går det bra för familjeföretaget blir man också en respektabel familj. Har familjen kämpat sig till ett gott rykte kan det ge svängrum för annat som hos en annan familj inte alls skulle accepteras av omgivningen. Att en högutbildad far som har gott om pengar låter sin dotter utöva en sport kan vara helt acceptabelt (a.a.).

Skulle det däremot vara en familj med mindre status och som dessutom gjort flera felsteg skulle det kanske inte alls accepteras av omgivningen (Khader, 1996).

Kvinnans heder

Som tidigare nämnts så är det mannens uppgift att ansvara för försörjningen och kontakter med omvärlden i Mellanösterns kulturer. För att vidare komma in på heder och ära samt skam är det så att flickor eller kvinnor inte får umgås med främmande män om inte någon av familjens män är närvarande. Det är ett faktum att familjens ära och heder kommer före ekonomin i betydelse. Om man på något sätt får misstanke om att en flicka, frivilligt eller inte, har haft kontakt med män så förlorar familjen sin prestige och flickan kan få svårigheter i framtiden vad det gäller giftermål. Ibland hålls flickorna hårdare när de kommer till Sverige då det finns fler faror när man inte bor kvar i hemlandet. När det gäller pojkar så hålls de inte lika hårt som flickor, detta med tanke på deras kommande roll som familjeförsörjare (Baysan & Bennerstam, 1990).

Kvinnans heder handlar om hennes sexuella uppförande. Uppför hon sig anständigt och värnar om sitt rykte och sin oskuld betraktas hon med respekt av sina familjemedlemmar men också i samhället. Hon upprätthåller familjens ära och heder och på så vis ger hon familjen ett gott rykte. Skulle kvinnan handla fel eller få ett rykte om sig att leva oanständigt kan hela familjehedern i värsta fall bli nedsvärtad. Hela familjen blir därmed drabbad och får dåligt rykte (Khader, 1996).

Inom hedersbegreppet finns det en idé om att mannens heder hänger på hur de andra familjemedlemmarna uppför sig. Framför allt gäller det kvinnorna inom dessa samhällen, här anses kvinnorna vara bärare av männens, familjens och hela släktens heder. Kvinnornas kyskhet fungerar som en gräns mellan heder och skam. I och med detta blir inte kvinnans könliv hennes privata angelägenhet och hålls därmed ständigt under övervakning. Misstänker man att kvinnan är involverad i en otillåten sexuell relation med en man, kan det innebära livsfara för henne. Det behöver inte handla om att hon har en relation, det kan räcka med att det finns påstådda rykten eller misstankar kring umgänge med andra män än sina bröder, släktingar eller andra närstående män (a.a.).

Kvinnan tillåts inte göra några misstag, hennes oskuld "ägs" av männen omkring henne. Den traditionella kvinnorollen är den gifta "goda" kvinnan som underordnar sig mannens och familjens behov. Hon gör allt för att bevara mannens rykte och hans heder genom att låta honom uppfylla sin plikt att se till att kvinnan uppför sig passande. Följer hon inte mannens ord och vilja finns risken att hon smutskastar honom och hans familj (Khader, 1996).

När det gäller synen på flickor är ärbarheten den centrala, varje sexuell kontakt före eller utanför äktenskapet är den yttersta skammen, för flickor. "Sexuell" har i det här fallet en vid betydelse, umgänge som vi betraktar som socialt, räknas som sexuellt i de traditioner Wikan (2004) pratar om. Det kan räcka att bli sedd med en pojke. Ens goda rykte och anseende är viktigare än sanningen.

*I familjen eller i samhället är varje kvinna som en gren på ett olivträd. Om en gren blir maskstunget måste den huggas av så att samhället kan bevaras rent och friskt
(Wikan 2004, s. 89).*

Mannens heder

Mannens heder handlar främst om att kunna försörja sin familj. Lever inte mannen upp till det krav omgivningen ställer på honom förlorar han sin heder. Något som också är viktigt och som starkt förknippas med heder är hur mannen lyckas skapa respekt för sin familj. Skulle någon förolämpa hans närmaste krävs det av honom att reagera med bestämdhet och ilska, annars drar han skam över sig själv och familjen. Det skall vara en mans styrka att kunna rentvå sin familj om den skulle förolämpas. Klarar han inte av det anses han som svag (Khader, 1996).

Mannen har också en viktig uppgift att skydda familjens "ird", vilket menas kvinnornas i familjen sexuella anständighet och heder. Det är mannens skyldighet att värna om flickornas oskuld fram till giftermål, men mannen har även som far eller broder rätt att se till att dottern eller systemen sköter sexlivet på ett korrekt sätt även i äktenskapet. Skulle mannen misslyckas med att hålla kvinnans "ird" ren, vanäras hela familjen. Får familjen dåligt rykte blir följden att döttrarnas chanser att bli bortgifta minskar (a.a.).

Folk vill inte längre umgås med familjen och även brödernas chanser att bli ingifta i fina familjer minskar. Kan brodern inte skydda sina egna systrar mot att vanära sin familj, hur skulle han då klara av att skydda sin hustru (Khader, 1996).

Att återupprätta förlorad heder

För att försöka förstå vad det handlar om då mannen och hans familj har blivit "smutskastade" är det nödvändigt att titta på begrepp som skam, skuld och heder.

Dessa begrepp finner vi inom hederskulturen och inom hela samhället, men den varierar i olika grader, samt även med olika konsekvenser för de kvinnor som har överträtt de normer man finner betydelsefulla. Viktigt att påtala är att konsekvensen hedersmord förekommer inom alla samhällsklasser. Vidare är det inte det första alternativet som man tar till för att återfå sin heder. Ofta har familjen först försökt få dottern att anpassa sig till gällande normer via hot, misshandel och trakasserier. En del forskare, där ibland Wikan (2004) menar att det är först när skammen blir offentlig som det finns risk för hedersmord. Det är när överträdelsen blir känd som familjen tvingas agera för att bevara sin samhällsliga status och position (Amnesty.se, 2004). Agerar inte männen runt kvinnan, finns risken att de förlorar sin respekt i omvärldens ögon, men tar mannen saken i egna händer anses han som hjälte (a.a.).

Förlorar en familj sin heder finns det alltså sätt att återerövra den. Ett modernt och allt vanligare sätt att återta den sexuella hedern är att låta den som vanärat familjen betala, eller tvinga honom att gifta sig med flickan. Det kan också hända att familjen väljer att ta avstånd från sin dotter och klippa all kontakt med henne. Då är inte heller hennes bröder och systrar tillåtna att ha kontakt med sin syster. Hur man väljer att återerövra sin heder varierar från samhälle till samhälle men också mellan olika samhällsskikt (Khader, 1996). Man kan också poängtera att hedersmord inte handlar om en specifik religion. Det handlar med andra ord inte om vare sig islam eller kristendom. Utan istället om mäns kontroll av kvinnor som uttrycks i lokalt antagna termer. Det handlar om män som tror att identitet och tillhörighet bygger på heder, vilken hotas om kvinnorna finner nya vägar i nya situationer (Lewin & Lewin, 2003).

I de miljöer där företeelsen förekommer ser man inte hedersmord som någon "lättvindig" lösning, många försöker förhindra dem. Man kan också säga att heder och hedersmord inte endast hör till främmande kulturer- utan är en del av den mångkulturella värld vi lever i (Wikan, 2004).

DEL 2: KAPITEL 3

METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN AV EMPIRIN

Som vi beskrev i del 1, metodologiska överväganden, vill vi här redogöra för hur vår empiriska del av arbetet har fortlöpt. Vi ville pröva vår nyfunna kunskap vi inhämtat i vår teoridel på personer som har erfarenhet av den. Därför blev det intressant att intervjua män från Mellanöstern med erfarenhet av familjeliv och hederskultur.

Hur stämde deras åsikter av heder överens med våra teoretiska utgångspunkter? Kunde männen ha en annan åsikt om vad begreppet heder innefattar? Vi ansåg att en traditionell enkätundersökning inte skulle ge oss den helhetsbild av heder vi var ute efter att finna, vi skulle då gå miste om en stor del av det männen skulle förmedla.

"En stor fördel med intervjuer är att det är en så anpassningsbar och följsam metod. En skicklig intervjuare kan följa upp idéer, sondera svar och gå in på motiv och känslor på ett sätt som är omöjligt i en enkät" (Bell, 1993, sid. 89).

Fördelen med att studera ämnet och sedan gå ut och pröva det är att vi på så vis visste vad vi ville ta reda på och vilka frågor som blev intressanta för att få svar på våra frågeställningar. Men vi är också medvetna om att denna förförståelse även kan ha påverkat oss negativt genom att vi kanske skulle ha varit mer öppna för andra perspektiv att se ämnesområdet ifrån. Den teoretiska kunskapen från del ett, det vill säga den kunskap vi hämtat via litteratur och aktuell forskning och de begrepp vi valt att behandla fick senare ligga till grund för hur vi formulerade våra intervjuer och vad vi skulle komma att samtala med våra informanter om.

Informanterna

Nästa fas i vårt arbete var att komma i kontakt med män som har levt eller lever i den kulturen där heder, ära och skam kan finnas. Tillsammans med dem ville vi diskutera kultur/tradition, tillhörighet/identitet, kvinnligt/manligt och social kontroll/rykte för att sedan kunna knyta an med ovanstående begrepp. Med hjälp av handledare, föreningar och egna kontakter kom vi i kontakt med fem män från Mellanöstern, tre kristna och två

muslimska män. Inför intervjuerna fick informanterna ta del av en förfrågan där vår avsikt med intervjun presenterades. Tre av informanterna fick denna information via brev och två fick den muntligen via telefon, på grund av tidsbrist. Valet att informanterna representerade två olika religioner gjordes för att vi var intresserade av om religionen kunde ha någon betydelse för hur männen såg på familjeliv och heder. Vi är dock medvetna att antalet informanter gör att vår studie inte på något sätt är generaliserbar. Holme & Solvang (1997) påtalar att kvalitativa metoders syfte inte är att söka generaliserbara svar utan i stället att söka djupare förståelse och kunskap av det ämne man inriktar sig emot, vilket harmonierar med våra intentioner med vår uppsats.

Samtliga män informerades om att deltagandet i studien var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. De utlovades anonymitet, vilket innebar att det inspelade materialet har förstörts efter det behandlats. Männens egna namn har bytts ut och vi har varit noga med att männen inte skall kunna identifieras genom vårt material. Nedan redovisas relevant information om informanterna som kan underlätta för läsaren under vår redovisning av resultatet.

	Ålder	Civilstånd	Ursprung	Kom till Sverige	Religion
Simon	80	Gift och har barn	Turkiet	1975	Kristen
Amir	48	Gift och har barn	Irak	1984	Muslim
Josef	28	Ogift	Turkiet	1979	Kristen
Gabriel	30	Gift och har barn	Turkiet	1977	Kristen
Haris	44	Gift och har barn	Irak	1983	Muslim

Figur 1. Männens ålder, civilstånd, ursprungsland och hur länge de har bott i Sverige

Intervjun

Styrkan med intervjuer är att man som intervjuare får ta del av informantens sätt att tänka och resonera. Man får möjlighet att tolka och förstå vad personen känner och hur den beter sig och handlar (Trost, 1997). Som tidigare nämnts konstruerades intervjufrågorna med utgångspunkt från den förförståelse litteraturstudierna grundlade. De teman som framkommit genom litteraturstudien fick vara utgångspunkter i våra intervjufrågor. Intervjusituationen höll en låg grad av standardisering, exempelvis användes bara intervjufrågorna som mall och det var inte alltid vi använde oss utav alla frågor. Därutöver ställde vi inte frågorna i samma ordning vid varje intervjutillfälle och det tillkom en del följdfrågor som formulerades beroende på tidigare svar. Risken med en låg standardiserad intervju kan vara att intervjun "svävar ut" och samtalet utvecklas bort från frågeområdet. Därför var det nödvändigt för oss att vara observanta på det och vid vissa tillfällen var vi tvungna att styra tillbaka samtalet till ämnet.

Vi var noga med att poängtera att informanterna inte skulle känna tvång att svara på frågor som de uppfattade som stötande eller känsliga. Vi träffades på platser där informanterna kunde känna sig trygga exempelvis i deras egna miljöer eller på fik. Vår strävan var att få igång ett gott samtal med våra informanter där intervjun skulle kännas så naturlig och vardaglig som möjligt. Detta för att vi hoppades kunna fånga informanternas personliga uppfattningar, då det annars finns en risk för att informanterna svarar som de tror att vi förväntas vilja höra. Bästa sättet att eliminera denna risk enligt Holme & Solvang (1997) är att gå in i rollen som den intresserade lyssnaren. Då vi alla tre deltog i intervjuerna fanns det större möjlighet för oss att fånga alla element i intervjun. Någon var mer passiv och kunde därför i högre grad koncentrera sig på att lyssna och komma med "klokare" följdfrågor. Något som också är viktigt vid ett intervjutillfälle är att observera och tolka gester och kroppsliga uttryck hos informanten, vilket vi också har haft stor möjlighet att göra. Vi är dock medvetna om att det varit en ojämn fördelning vad det gäller antalet intervjuare och informant vilket har kunnat uppfattas som ett maktöverläge (a.a.). Varje intervju varade i cirka en timma. Av de fem intervjuerna vi genomförde samtyckte fyra till att det bandades. I den icke bandade intervjun var vi också tvungna till att delvis använda en tolk, vi är införstådda med att detta kan ha påverkat informationen vi fick med oss.

Dock har vi försökt att föra samman våra anteckningar och minnen efter det intervjutillfället som inte bandades. Vi inser givetvis att en del information förlorades, vilket också blir synligt i vårt resultat där denna intervju inte används i lika stor utsträckning. Något som också är viktigt att ta i beaktning var att samtliga informanter har levt i Sverige under många år och på så vis blivit till viss del "försvenskade". Vi är fullt medvetna om att vårt resultat kunde ha sett annorlunda ut om männen bott kvar i sina hemland eller endast varit i Sverige under en kort tid.

Bearbetning av intervjuresultatet

Vi inledde vår bearbetning av resultatet genom att skriva ut de bandade intervjuerna ordagrant. Efter detta läste vi var och en igenom intervjuerna för att söka efter de begrepp vi ansett viktiga då vi gjort vår litteraturstudie. Materialet i intervjuerna sorterade vi sedan in i färger där begreppen blev olika färgfält. Genom att kategorisera intervjuerna på detta vis blev det för oss tydligt vad som var centralt för männen vad det gäller kultur/tradition, tillhörighet/identitet, kvinnligt/manligt och social kontroll/rykte. Nästa steg blev att föra samman våra teoretiska utgångspunkter med männens röster till en intressant diskussion.

Etiska överväganden

Kvalitativa metoder rymmer förutsättningar för stor närhet och öppenhet till det vi studerar (Larsson, 1994). Våra informanter har berättat en livshistoria för oss. Några har berättat om förföljelse, flykt och invandring till ett annat land. De har diskuterat om sin familj och sin syn på äktenskap och kärlek. Enligt Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets föreskrifter skall all forskning och ny kunskap som den kan ge alltid vägas mot kravet på skydd av individer som deltagit i studien (a.a.). Det blev därför viktigt för oss att på ett så korrekt, omsorgsfullt och rättvist sätt föra fram männens syn på de begrepp uppsatsen belyser. Vi är också högst medvetna om risken att de tolkningar och konklusioner vi gjort kan ha feltolkats. Med tanke på den förförståelse vi har som västerländska kvinnor och vår kultur är vi medvetna om att resultatet har präglats av detta. Det finns alltid en risk i att betrakta och bedöma andra kulturers ideer och handlingsmönster utifrån sin egen kultur. Vi är också införstådda med att språksvårigheter kanske har bidragit till missförstånd vilket kan ha påverkat resultatet.

KAPITEL 4

RESULTAT: MÄNNENS RÖSTER

I vårt resultat har vi delat upp intervju svaren i teman eller begrepp som vi anser är talande för att beskriva begreppet heder. Som vi tidigare nämnt är dessa, kultur/tradition, tillhörighet/identitet, kvinnligt/manligt och social kontroll/rykte. Vår avsikt är att här göra männens röster hörda. Vi kommer därför att belysa vårt intervju material genom att på ett målade sätt försöka skildra och citera våra informanternas berättelser. Då vi valt att lägga upp våra intervjuer i samtalsform har det inneburit att alla intervjufrågor inte har besvarats av samtliga män. Detta var också vår poäng då vi inte var ute efter att jämföra männens svar mot varandra.

Kultur och tradition

Ett av de teman som vi valt att fråga våra informanter om för att ringa in begreppet heder, var tradition. Vi anser att en av familjens byggstenar i socialisationsprocessen är de traditioner man för med sig från generation till generation. På grund av detta var vi intresserade av att veta hur viktigt det är med dessa traditioner och vilka som blir mest betydelsefulla att hålla kvar då man kommer till ett nytt land. Vi ville också veta om det fanns svenska seder som har kommit att bli betydande för våra informanter och deras familjer. Frågan som ställdes till informanterna var, hur de och deras familj trivs i Sverige? Haris försöker förklara hur han trivs genom att relatera till känslan att vara svensk:

"Jag känner mig som svensk, jag känner mig hemma liksom. När man varit utomlands, man känner att man kommer hem".

Han berättar genom ett exempel om sin mamma som har haft det besvärligare att integreras i Sverige på grund av svårigheter med språket och klädseln. Han menar att kvinnans roll är annorlunda i området runt Mellanöstern och det passar inte riktigt ihop med det livet svenska kvinnor lever här. När vi frågar Josef hur hans föräldrar trivs i Sverige berättar han att de trivs mycket bra, men han säger också att pappan har haft problem att ta till sig det svenska systemet då han inte har varit yrkesverksam här. Gabriel berättar att han och hans

familj trivs bra i Sverige. Men han påtalar också att han inte har något att jämföra med då han kom till Sverige redan som liten pojke. När vi frågar Simon samma fråga så skildrar han genom att berätta hur tacksam han är över att få vara här. Han beskriver den goda hjälp han och hans familj fick då de kom till Sverige och tycker det finns ett bra välfärdssystem. Amir berättar för oss om hur hans barn växt upp här och att de inte har någon önskan om att bosätta sig i hemlandet. Det finns krig och förödelse där och på så sätt blir Sverige tryggare, menar han.

Efter att vi har fått reda på hur informanterna trivs i Sverige kommer vi in på frågorna som rör gamla och nya traditioner. Vi frågar då våra män om det är viktigt att behålla traditioner från sitt hemland och vilka svenska seder de tagit till sig? Josef förmedlar till oss att han nästan tagit till sig allt men poängterar också att det han inte tycker är bra väljer han bort. Amir uttrycker på ett talande vis om hur han känner:

” Att ha en fot kvar i sitt hemland och försöka komma in med en annan fot till en annan kultur och gå vidare det kan vara lite svårt, men det är ingen anledning att man skall hålla kvar vid sin kultur helt och hållet. Utan som sagt jag har kvar mina rötter i mina tankar och jag har fortfarande kvar min kultur i mina tankar”.

Även Simon nämner att han valt att ta de goda traditionerna ur varje kultur. Giftermålet förstår vi är viktigt för honom och att det är en tradition som de valt att ta med sig hit till Sverige. Han tycker att man i Sverige skiljer sig för lätt och poängterar att tvåsamheten ger glädje. Gabriel svarar osäkert på frågan då han inte riktigt vet vad vi menar med traditioner, men säger sedan att han tycker att våra seder är ganska lika och menar att han lever ganska svenskt. Men efter ytterligare diskussion kommer det även här fram att han anser att giftermålet är en sed som de behållit från hemlandet. Han säger att det också idag fungerar det på det sättet att man frågar efter flickans hand genom att hans familj går till hennes föräldrar. Simon understryker att det är viktigt att lära känna varandra innan man gifter sig, dock får man inte ha sex innan äktenskapet. Josef uttrycker det samma, men hävdar att denna syn trots allt mer och mer försvinner.

Vi blir intresserade av att veta om kvinnan/mannen själva får välja partner vid giftermål? Gabriel berättar då om när han gifte sig med sin fru som är svensk. Här beskriver han utförligt sina föräldrars reaktioner:

" Det blev jätte mycket problem eftersom de var rädda för att det skulle bli en massa snack. Det kan jag förstå. Jag tror faktiskt att jag är den enda i min släkt som är gift med en svensk fru".

I detta läge berättar han också med viss stolthet att han faktiskt stod på sig och ställde ett ultimatum till sina föräldrar. Han hotade med att flytta utan att ha ingått äktenskap, vilket man inte bör göra enligt de kristenortodoxa sederna. Josef säger att han vill gifta sig av kärlek och att det inte handlar om religion. Men han vet också att hans föräldrar helst vill se honom tillsammans med en kvinna som har samma bakgrund som han själv. Haris berättar att han inte gifte sig med sin fru av kärlek och när hans dotter ska gifta sig vill han försöka styra det till att hon kommer att gifta sig med en kurdisk man. Han menar att han vill hennes bästa men påtalar också att han får acceptera om hon väljer en svensk man, även om det inte blir lätt.

Vi återkopplar till traditionen genom att fråga männen vad de ansåg vara viktigt att föra över till sina barn? Josef svarade då att han vill lära dem sin kultur och sina familjetraditioner. Han säger också lite vemodigt att han vet att hemlandets olika seder kommer att försvinna bit för bit. Vad det gäller nya svenska traditioner beskriver Haris att de har valt att fira påsk och jul för sin dotters skull, allt för att hon inte ska känna sig utanför samhället. Samtidigt ger han uttryck för att han själv anser sig vara mindre bra på att föra över sina gamla seder till sin dotter. Han menar att det skulle vara roligt om vissa saker kunde bevaras och gå vidare till henne. Men å andra sidan påvisar han att deras kontaktnät med andra landsmän bidrar till att gamla seder trots allt bevaras till viss del.

Vi frågar informanterna om det blir viktigare med tradition då man flytt sitt hemland?

Gabriel vill jämföra med hur det är för svenskar som åker eller flyttar utomlands. Då plockar de fram julgranar eller midsommarstängar. Han säger att det blir på nåt sätt ganska starkt, man försöker hålla kvar vid det man hade tidigare.

När vi diskuterar tradition med våra informanter kommer vi osökt in på heder och hedersvåld, hur det uppstår och var det förekommer. Som vi skrev i inledningen är hedersmord inte enbart en islamisk sedvänja. Eftersom vi påstår att hedersmord förekommer inom alla religioner och trosuppfattningar fann vi det relevant att diskutera ämnet med männen. Vi frågar därför männen om de kommit i kontakt med hedersrelaterat våld? Amir svarar genom att berätta hur det var i hans hemland Irak. Där förekommer det fortfarande men då i enstaka extrema familjer. Vidare säger han att det nu finns en lag som behandlar hedersmord som vilket mord som helst, inte som tidigare med lindrigare straff. Dessutom poängterar han att en psykiskt frisk och normal människa inom hans religion aldrig skulle göra så. Han jämför också Fadimes pappa som mördade i hederns namn med Anna Lindhs mördare Mijailo Mijailovic:

"Det är en sjuk människa, extremt sjuk".

I våra samtal diskuterar vi också mordet på Fadime. Det är genom detta mord och via medias spegling av mordet som vi och övriga svenskar har kommit i kontakt med hedersrelaterat våld. Det blev därför intressant att höra männens åsikter om medias framställning. Gabriel säger att de nyheter media framställer lätt blir generella och det tycker han är fruktansvärt fel. Men visst är det en stor händelse när någon mördas, uttrycker han. Josef är inne på samma spår då han antyder att media skriver om det extrema, han menar att de lyfter fram ett hat. Han säger också att man inte ska förneka att det faktiskt händer, även här i Sverige och då kan det vara bra att media behandlar dessa företeelser.

Tillhörighet och identitet

Utifrån vad vi skrivit i våra teoretiska utgångspunkter menar vi att identiteten ständigt är föränderlig och detta kan bli än mer tydligt då man möter en ny kultur. Därför fann vi det intressant att diskutera identitet och tillhörighet med våra informanter, med tanke på att de ursprungligen är från Mellanöstern. Vi ville här ha mer vetskap om skillnader mellan de olika kulturerna och familjens betydelse, för att förstå hur heder kan bli ett centralt begrepp för familjens funktion.

Vi frågar informanterna vad som ter sig annorlunda i svensk respektive deras hemlands kultur och hur det kan ha påverkat dem? Överlag märker vi att informanterna är samstämmiga vad det gäller deras syn på de olika samhällenas förhållningssätt till individualism kontra kollektivism. Amir påtalar att han tycker att svenskar är lite för individfokuserade, till skillnad från hans hemland där de tar hand om varandra mer än här, menar han. Denna gemenskap finner han som mycket trygg. Detta är något som också Gabriel tar upp. Han berättar för oss att hans familj ofta träffas och det är viktigt för dem. Han hävdar att svenskar tror att invandrare inte klarar sig själva. Det gör vi säger han, men vi väljer att umgås oftare än svenskar.

Här bli följdfrågan en självklarhet, vi frågar männen vad familjen betyder för dem? Haris talar om sin syn på familjen och menar att den kommer före allt, oavsett vad som kommer att hända. Gabriel styrker detta genom att berätta att även hans familj går före allt, den är det viktigaste. Han påtalar också att här föreligger en viss skillnad mellan svenskar och invandrare och syftar på det svenska individperspektivet som vi nämnt i stycket ovan.

Amir tydliggör familjens betydelse för oss genom att säga att han och hans släkt träffas och umgås nästan varje helg. Han jämför med sina svenska grannar vars barn ibland kan verka lite avundsjuka på den stora gemenskapen och allt som sker runt dem. Han berättar också att när man befinner sig i kris eller står inför svårigheter finns alltid familjen där och stöttar. I Sverige, fortätter han, är systemet uppbyggt på att man ska försöka klara sig själv vilket han inte tycker är så bra. Välfärden är god men inte tillräcklig, ibland krävs också familjegemenskapen för att skapa trygghet.

Ju mer vi diskuterar med männen blir det tydligt för oss att religionen tar en viss plats i deras liv, även om de inte är praktiserande religiösa. Med det menar vi att inte alla män vi har intervjuat går regelbundet i kyrkan/moskè. Vi frågar dem därför om de kan berätta lite om sin syn på religion? Amir klargör sin syn genom att hänvisa till sina föräldrar som har bestämt att han är muslim, det är något som han är född till. Det innebär för honom att som en god muslim ska han vara ärlig, respektera andra människor och ställa upp för dem som behöver stöd, exempelvis fattiga människor.

Simon berättar att han är kristen men inte fanatisk. Religionen bär han med sig och på grund av den lämnade han sitt hemland. Också Josef vill poängtera att han inte är någon fundamentalist men går till kyrkan ett par gånger i månaden.

Vi frågar vidare om religionen har betydelse för hur de lever sina liv? Amir säger att det inte är något han tänker på förrän någon annan pratar om sin religion. Josef säger att han lever efter bibeln, men försöker förmedla att samhällets utveckling ibland kan vara svår att föra ihop med bibelns historiska förmaningar. När vi pratar religion med Haris uttrycker han en oro för att det finns en tendens i samhället att generalisera när man pratar om muslimer. Han menar att alla muslimer är olika, det finns många olika grenar av islam. I nästa andetag säger han att han har märkt att fler muslimer ansluter sig till islam när de flytt sitt hemland. Han tror att det kanske beror på att man känner sig utanför samhället och då finner styrka i sin religion.

Kvinnligt och manligt

Vår avsikt var också att försöka se hur rollfördelningen ser ut i familjen för att förstå hederns komplexitet. Hur är männens syn på kvinnan, hennes roll och betydelse i familjen? Vi ville även veta om synsättet har förändrats från generation till generation och vad det i så fall skulle bero på.

Men tanke på den patriarkala familjestrukturen som vi anser är vanlig i familjer från Mellanöstern, frågade vi hur rollfördelningen såg ut i informanternas familjer. I samtalet med Haris framkommer det att pappan var "hövdingen" i familjen, han ger uttryck för att han inte har samma kontakt med honom som med sin mamma. Däremot skildrar Gabriel hur det såg ut hos hans far och mor genom att berätta att hans mamma bestämmer lika mycket som pappan, om inte mer:

"Så det här med att kvinnor ska vara tysta det stämmer inte i hemmet, utåt sett kanske kvinnan är tystare, jag vet inte varför".

I dessa patriarkala familjestrukturer finns även släkten med, både mammans och pappans föräldrar ingår i familjen. Med tanke på Al-Baldawis (2003) resonemang, som beskrivs tidigare, om hur familjestrukturen ser ut i Mellanöstern, väljer vi att föra en diskussion om vilka som ingår i informanternas familjer. Gabriel framför att förutom hans mamma och pappa med nio barn så ingår även syskonens makar samt deras barn. Dessutom innefattas även Gabriels svågrar och slutligen hans frus föräldrar. Simon verkar också ha en stor familj och räknar givetvis sin fru och sina sju barn men också sina syskon och deras barn till sin familj.

När vi samtalar om ämnet med Josef, kommer vi även in på skillnader vad det gäller uppfostran mellan pojkar och flickor. Vi frågar Josef om hans föräldrar gjort någon skillnad vad det gäller uppfostran av hans bröder och systrar? Här framkommer det att pojkarna i hans familj har en större frihet än flickorna. Han har svårt att förklara varför det förhåller sig på detta sätt:

" Killarna får göra vad de vill, gå till disco och göra så, men sedan är de väldigt hårda mot tjejerna. För det är egentligen tjejen som är familjens, hur ska man säga..... hur ska man förklara det, det är egentligen hon som får all skit om hon går ut. Egentligen ska det väl vara samma".

Som i alla andra familjer uppstår det ibland problem, vilket Haris beskriver på ett uttrycksfullt sätt. När det händer något problematiskt träder hela familjen in för att lösa det som uppstått. Även när vi samtalar med Josef kommer vi in på denna familjeprocess. Han känner en press över att ställa upp för släkten då det uppstår problem. Han säger lite nedslaget att ungdomen delvis försvinner, trots detta väljer han att ställa upp för släkt och familj närhelst det behövs. Det är ju den där respekten man har till sin familj, påtalar han. När vi pratar med Gabriel berättar han om självklarheten att ta hand om den äldre generationen. Hans frus äldre släkting är dålig och han har välkomnat henne att bo i deras hem. Men hans fru som är svensk tycker inte att det är lika naturligt.

Social kontroll och rykte

För att se om man kan koppla ihop heder med makt och kontroll ställde vi frågor till

informanter om rykten, press samt hur man förlorar heder och om man kan återupprätta den.

På arabiska betyder "sharaf" – heder, ära i vid mening och "ird" – den sexuella hedern, som är förbunden med kvinnans sexualitet. Då vi har läst litteratur kring ämnet har vi förstått att den ömma punkten för män i Mellanöstern är just denna sexuella heder. Detta är något som Josef kommer in på då han berättar hur hans föräldrar ser på det hela. Han förklarar att döttrarna har beskyddats mer än sönerna, eftersom de har varit mer rädda för att tjejerna lättare ska råka illa ut. Varför tror du att det är så, blir vår följdfråga. Josef fortsätter lite trevande med att försöka förklara varför man agerar som man gör gentemot tjejerna, han säger att man menar att de inte kan försvara sig på samma sätt som killarna. Vi har förstått att familjens heder verkar till en stor del vara upphängd på döttrarnas beteende i det vardagliga livet. Därför blir det också naturligt för oss att diskutera rykte, för att se om det förknippas med heder. Vi frågar några av våra informanter om deras dotter eller syster får dåligt rykte om de gör något som inte lämpar sig. Amir som ibland verkar vilja gå emot sina släktingars åsikter nämner att släktingarna är stränga på vad deras barn får göra därför att de är rädda för omgivningens skvallrar. Man är mån om att barnen tänker på sin framtid. Han fortsätter med att förmedla att det är mentaliteten som är sådan, man är rädd om sina barn och det är ju inget konstigt med det. Han är också noga med att poängtera att det inte bara gäller döttrarna utan samma gäller även för sönerna. Josef illustrerar även detta genom att berätta om hur fel det är när tjejer får mer "skit" än killar ryktesvägen. Han vill gärna poängtera hur oriktigt synsättet är när man lägger all skam på flickorna och killarna klarar sig undan fläckfritt.

Ihop med detta hör också rädslan för att familjen ska hamna i dåliga dagar, det vill säga att andra ser ner på dem och pratar "skit". Josef berättar för oss att det finns en tendens i hans kultur att de gillar att skvallra om varandras barn och hur de är. Vidare säger han också att han försöker uppmana sina föräldrar att inte lyssna på alla rykten utan istället ta reda på om skvallret stämmer.

När vi pratar med Amir om vad han anser verkar det som om att han har funderat en hel del på vart han själv står. Vi fick återigen uppfattningen om att han kände sig lite kluven vad

det gäller hans egen frihet kontra familjens normer och värderingar.

Detta blev tydligt då Amir påtalar att hans och familjens synsätt skiljer sig från varandra, han uttrycker att han har en rädsla för rykten:

"Jag måste akta mig och ibland måste jag akta mig för vissa saker som jag inte tycker är fel men andra tycker är fel. Jag måste akta mig för det här, annars kan jag hamna utanför det här stora gänget och det vill jag faktiskt inte. Det här är ett problem för många, många i det här landet".

När vi frågade Haris hur man gör för att ha ett gott ryckte svarade han, att han försöker hålla sig ifrån saker som anses vara dåliga. Hans rykte är dock inget han reflekterar över dagligen. Genom våra samtal med männen framkommer det mer och mer hur viktigt det blir att förhålla sig till "vissa" oskrivna gränser. Amir pratar om gränser vad det gäller uppfostran och säger att han har lärt sina barn vart gränsen går, den röda linjen. För att kunna vara kompisar får barnen lyssna tills de hamnar på rätt spår i rätt ålder. Med detta menar han att barnen inte alltid vet vad som är bäst för dem. Vi förstår också på Josef att gränser är något som är viktigt för honom, exempelvis har han uppmanat sin syster att känna efter vart gränsen går:

"Du gör vad du vill men det finns en gräns, du måste själv sätta den gränsen".

Josef fortsätter med att beskriva att ungdomarna idag har fått en större frihet, men anser att även friheten har en gräns. Det är viktigt att inte "smutsa ner" familjen. Vi funderar också på om man kan återupprätta sin heder då man har förlorat sitt ansikte utåt sett. I litteraturen vi tagit del av menar de flesta författarna att om man vill få återupprättelse, fordras det att man agerar och gör det som krävs för att få sin ära eller heder tillbaka. Vi frågade därför männen om de konfronterats med hedersvåld i sitt hemland.

Gabriel berättar att han själv inte hade sett något inom hans familj, men fortsätter med att delge oss hur hans föräldrar ser på hedersrelaterat våld och återupprättelse:

"Om min syster skulle göra något som inte lämpar sig, vet inte vad men någonting, då skulle hon väl frysas ut ur familjen. Jag vet inte men det skulle till en jävla stor grej alltså. Men inget våld har jag aldrig hört talas om".

Gabriel fortsätter att prata om hur han ser på att få tillbaka hedern, han menar att man kanske kan frysa ut tjejen ett tag, men inte hela livet. Samtidigt verkar han lite osäker eftersom han också uttrycker att det aldrig har förekommit i hans familj, så därför vet han inte riktigt hur familjen skulle agera. Men att begå handlingar som hedersvåld förstår vi är något som våra informanter är helt emot. Gabriel uttrycker sig starkt då han vill förmedla sin ståndpunkt:

"Man har ju hört att papporna säger att det är för den här skammen. Men så jävla långt kan man inte gå. Man tar inte dö på sin unge, man gör fan inte det".

Genom våra samtal inser vi att familjekonflikter måste lösas bakom stängda dörrar eller genom medling. Våra informanter talar lite till mans om hur man ska förhålla sig till eventuella konflikter inom familjen. När det uppstår konflikter inom Haris familj uppger han för oss att man kan lösa problemet genom att frun flyr till sina föräldrar för en tid, beroende på problemets omfattning. Under denna tid försöker familjen medla och lösa problemet. Josef berättar för oss att det skulle uppstå en konfliktfylld situation med hans dotter, exempelvis om hon träffar en muslimsk kille. Han säger då att han inte bryr sig förrän folk kommer till honom och har åsikter om det hela. Även Haris tar upp detta men menar att det beror mycket på vilken relation han har till den som kommer med åsikterna.

Som informanterna tidigare nämnt går skammen att uthärda om den inte blir offentlig och det är viktigt att inte smutskasta sin familj. Blir den offentlig ska den "tvättas bort", enligt de traditioner som det handlar om här. Förödmjukelse kan man leva med såvida den förblir en privatsak.

Amir tydliggör det hela om pressen från släkten och den svåra balansgången då hans dotter vill frigöra sig. Han beskriver vad han menar på ett målande sätt:

"När min pojke går på disco och så, pratar de inte skit om honom. Men när min dotter går då blir det så. Det är fruktansvärt men det är bara så, hon fattar inte vad de håller på med. Hon säger till mig, - skit i dom och tänk på mig. Det förstår jag men jag kan inte bara göra så. Jag försöker göra en balans för båda sidorna, hon ska bli nöjd och de andra också. Det är inte lätt men vi kommer överens".

Med denna balansgång kan man här förstå att gruppens rykte och enhet står på spel, tillsammans bidrar detta till en stark kontroll av flickan, eftersom det krävs så lite för att få ett dåligt rykte.

Vi avslutar samtliga intervjuer med att fråga männen om det är något som de ytterligare vill förmedla till oss. Amir säger:

"Jag vill förmedla en sak. Det som ni ser i massmedia, det är extrema situationer som plockas fram. Men när det händer sådana här situationer skäms vi, vi skäms från vårt håll".

Då vi avslutningsvis diskuterar om hedersmordet på Fadime funderar Gabriel över hedern och dess ursprung. Han säger :

" Jag tror inte det har med religionen att göra. Jag tror det handlar om en stolthet i familjen och så slår det slint i huvudet på föräldrarna eller syskonen och så gör de en sån här jävla idiot grej. Så det handlar mer om stolthet och en feltändning i huvudet på individen".

KAPITEL 5

DISKUSSION

Avsikten med vår uppsats var inte att ta ställning utan att försöka förstå vad hedersbegreppet kan innefatta. Det är dock viktigt att poängtera, att förstå är inte att acceptera och godta. Vi anser att media har en tendens att ge en ytlig och förvrängd bild av det som är främmande. För att lära känna och förstå invandrares sätt att leva måste vi sätta oss in i deras kultur och tradition. Detta kan bidra till förståelse, ta bort fördomar och skapa tolerans. I detta kapitel vill vi framhäva våra egna tankar och reflektioner kring det resultat vi har fått fram. Vi vill för att återknyta till vårt resultat och besvara våra frågeställningar, belysa de begrepp som genom uppsatsen varit en röd tråd.

Vi funderar över om vi alla långsamt formas till en och samma kultur med hjälp av det massmediala samhälle vi lever i. Med detta menar vi att i Sverige och exempelvis Irak ser man på samma amerikanska tv-avsnitt. Något som också bidrar är Internets utbredning över hela världen. Utifrån dessa influenser bildas exempelvis vårt klädmode, men detta påverkar inte bara vårt yttre utan även vårt inre liv, vilket Ahmadi (2000) diskuterar i boken *"Tvärkulturella möten"*. Han skriver också att denna process sker långsamt i sin egen takt. Däremot om man flyr från sitt land till ett annat konfronteras man med en annan livsstil på ett abrupt sätt. Det är ur dessa händelser som det kan skapas svårigheter för människor som migrerar till andra kulturer. Amir berättade om hur han försökte möta problemet genom att dels hålla kvar vid delar av sina rötter, men samtidigt framhöll han vikten av att ta till sig traditioner i sitt nya hemland. Flera av våra informanter har givit uttryck för hur de tagit de bästa sederna från varje kultur. Men vi har också förstått att våra informanter ofta umgås med sina landsmän. Vi vill hävda att den segregation som finns idag kan bidra till att man väljer att umgås med sina landsmän mer. Detta medför att man konserverar sina gamla traditioner och till viss del håller kvar sitt gamla leverne.

Vi har också kunnat urskilja att den äldre generationen exempelvis informanternas föräldrar, har haft det svårare att integreras och ta till sig en ny kultur.

Detta anser vi delvis beror på att de har levt en stor del av sitt liv i sitt hemland med de seder och traditioner som råder. En annan faktor som vi kan se är att man lättare integreras in i samhället då det finns skola och arbete att tillgå. Att delta i den samhälleliga gemenskapen ger större möjligheter att få tillgång till ett svenskt nätverk. Josef uttryckte det här tydligt då han berättade om sin far som har haft integrationsproblem eftersom han inte arbetat under sin tid i Sverige. Statens intentioner är att integrera invandrare i det svenska samhället. Vi kan dock se att invandrare fortfarande har svårt att komma in på exempelvis arbetsmarknaden. Vår åsikt är att man som arbetsgivare kanske hellre anställer Peter före Muhammed. Detta kan leda till viljan att stå fast vid och till och med blir mer mån om att bevara sina egna traditioner. Det räcker med att gå till sig själv och fundera på hur vi hade reagerat i en liknande situation som invandrare i ett land i Mellanöstern. Att inte accepteras och känna sig välkommen på exempelvis arbetsmarknaden gör att man håller fast vid det man kan. Vi hävdar då att man istället stärker identiteten och gemenskapen genom gamla kulturella symboler och seder för att skapa trygghet, vilket vi också diskuterat i vår teoridiskurs.

Vi märkte i våra intervjuer att männen var medvetna om svårigheterna att kombinera integration med att bibehålla sitt hemlands kultur. Ett exempel är Amirs uttalande att behålla sina rötter. Utifrån detta påstår vi att kombinera två kulturer ibland kan vara komplicerat, då kulturens normer och värderingar går emot varandra. Det som accepteras i ett samhälle, kan i det andra ses som onormalt. Kan vi då förvänta oss att invandrare skall förändras och integreras in i våra normer och värderingar. Är vårt synsätt och vår tradition mer rätt än någon annans, vilka är vi att döma vad som är rätt eller fel? Vi vill påstå att det också är av vikt att lära sig av andra kulturer där gemenskap och stöttning står i fokus. Det svenska samhällets inställning går idag mycket ut på "klara dig själv", vilket gör vårt samhälle egoistiskt. Men vi kan se att man mer och mer förlitar sig på ideella organisationers hjälp då välfärdssektorn skärs ner och resurserna dras in. Det kommer att bli än mer viktigt att ha ett starkt familjenätverk kring sig och att ha en inställning som talar för ett gemensamt ansvar. Därför kan det vara av vikt att ta till sig kulturer som redan praktiserar denna form av kollektivistiska ansvar. Något som vi har förstått genom vår teoridiskurs och genom våra informanter var hur betydande familjen och den trygghet som

den inger är för människor i Mellanösterns kulturer. När man flyr ett land och integreras in i den svenska kulturen kan det finnas en rädsla för att sakta tappa sitt hemlands seder och traditioner. De svenska normerna kan komma att hota familjen och dess värderingar. Vi anser att familjebanden ser annorlunda ut i gruppcentrerade samhällen, där man som individ ska vara en i gruppen mer än att inneha en egen identitet, vilket också Al-Baldawi (2003) tar upp i *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Flera av informanterna visar på detta genom att diskutera familjens betydelse och deras kollektivism gentemot den svenska individualismen.

Genom vår litteraturbearbetning har vi kunnat utläsa att i Mellanösterns olika samhällen prioriteras gruppens välbefinnande framför individens hälsa och i yttersta fall även hans liv. Här har vi sett att familjen, släkten eller klanen, det vill säga kollektivet blir mer knutet till heder. Alla har därför en gemensam heder, den enes vanära drabbar den andre. I ett samhälle där gruppen är i fokus blir människan i första hand en del av en större enhet, anser vi. Vad individen får göra och inte bestäms då utifrån gränser, vilka skapas och regleras inom gruppen. Detta kan vi se då Josef beskriver gränser och vikten av att vara medveten om vart de går. Många av de gränser som vi såg att informanterna hade gentemot sina barn kan vi dock förlika oss med. Amir berättade exempelvis om att han var noga med dotterns kvällstider och hennes umgängeskrets. Vi anser att kulturerna har mycket gemensamt, vi menar att man även i den svenska kulturen överlag ser dessa gränssättningar som en självklarhet.

Ju mer vi lärt om dessa kollektivistiska samhällen förstår vi att hedern är en offentlig angelägenhet. Omvärldens värderingar blir på så vis viktigare än individens egna moraliska kvaliteter. Genom detta synsätt blir således ryktet A och O. Vad omgivningen säger kan fördärva familjens heder och ära. Amir förmedlar att ryktet är viktigt och att han därför slits mellan att göra det han själv vill gentemot vad hans omgivning anser att han ska göra. Han hävdar att det är ett problem för många, vilket vi också kan påstå då flera av våra informanter just diskuterat rykte och de problem som detta kan medföra. Här anser vi att hela familjen strävar efter att behålla familjens goda rykte och familjehedern. Alla drabbas då en släkting handlar orätt eller får ett rykte om sig. Vad grannar säger och tycker runt

omkring har stor betydelse för familjens heder och status, vilket stämmer bra överens med Khaders (1996) resonemang i vår teoridel.

Via våra intervjuer kan vi urskilja att de oskrivna reglerna och de rådande normerna som finns inom männens livsvärld, hämmar männen från att leva det liv som de ibland vill leva. Det blir istället viktigare att bibehålla en god kontakt med nära och kära och ens individuella behov kan få komma att stå åt sidan.

Dock kan vi se i våra intervjuer att det är endast i extrema familjer som man brukar hedersvåld. Samtliga informanter förkastar denna handling och exempelvis Gabriel säger att personer som utför dessa gärningar har en psykisk störning. Även Wikan (2004) understryker detta genom att säga att hedersmord förekommer oftast i extrema fall inom enstaka grupper, religioner eller regioner. I dessa fall är familjens goda rykte knutet till de kvinnliga familjemedlemmarnas goda anseende.

Vår åsikt är att många felaktigt tror att kvinnoförtryck och patriarkala familjemönster hämtar belägg i islam. Detta var också vår inställning innan vi fördjupade oss i ämnet. Männens syn på religion är inte fundamentalistisk, men vi kan se att religionen påverkar deras sätt att leva även om de inte går regelbundet till kyrkan eller moskén. Då vi diskuterat heder har männen aldrig sammankopplat eller hänvisat till religion, utan istället har de förknippat begreppet med familjen och traditioner. Därför vill vi poängtera att heder inte har något med religion att göra. Precis som Wikan (2004) anser vi istället att det handlar om status, prestige och anseende inom familjen.

Hedersvåld är en extrem handling som kan förekomma i så väl kristna som muslimska familjer. Vi hävdar att heder existerar mer i samhällen där den sociala välfärden inte finns i så stor utsträckning. Istället får man förlita sig på sin familj som fungerar som ett skyddsnet för individen. Några av informanterna har tydligt påtalat detta genom att beskriva att man alltid ställer upp för varandra om problem uppstår. Däremot har vi kunnat utläsa att det även medför en viss press på hur man skall uppträda såväl inom familjen som utåt. Vi vill understryka att det är här i dessa samhällen som ärans betydelse för familjen kan leda till

hedersvåld och i extrema fall även till hedersmord.

Trots att vi idag har i ett mångkulturellt samhälle, där svenskar och invandrare från exempelvis Mellanöstern lever sina liv sida vid sida, vet vi inte mycket om varandra. Det är inte många svenskar och invandrare som utöver den yrkesmässiga kontakten på arbetet eller den spontana kontakten på konsumtion umgås med varandra. Kunskap om andra traditioner, kulturer och levnadssätt är oftast "andra hands" kunskap som vi får av media. Vi anser att media har en tendens att ge en ytlig och förvrängd bild av "de andra". Flera av våra informanter påtalar att de inte vill sammankopplas med hedersvåld och som det idag ser ut generaliserar media allt för mycket. Precis som vi skrivit i teoridelen ska man inte beröra personers ras, ursprung, nationalitet eller kön om detta inte är av vikt, enligt regler för journalistik (Cars, 1991). Vi vill påstå att media besitter en stor makt genom att de har möjlighet att framföra information om heder på ett förvrängt sätt. Det finns en stor fara med det här eftersom allmänhetens bild av världen delvis formas av medias utbud.

Något som vi anser blev synligt i vår teoridiskurs var att kvinnoförtryck och hedersrelaterat våld ofta beskrivs i samband med kvinnans sexualitet. Kvinnan skall uppträda anständigt och värna om sin oskuld för att behålla sin och hela familjens heder. I våra intervjuer har vi inte diskuterat sex i så stor bemärkelse vilket kan verka konstigt då hedersrelaterat våld så starkt ofta förknippas med detta. Sex är inte något man pratar öppet om i varken vår eller männens ursprungskultur och för oss kändes det som att trampa mannen på tårna och gå över gränsen om vi skulle valt att diskutera sex med informanterna. Dock berörde vi ämnet via diskussion om äktenskap. Det framkom via våra intervjuer att oskulden är viktig även för mannen. Alla i familjen hjälps åt att värna om familjens heder. Ingen av parterna skall ha sex innan äktenskapet. Däremot påtalade några av informanterna att detta synsätt sakta håller på att bli mindre viktigt.

Vad innefattar då begreppet heder? Under arbetets gång har ett antal begrepp växt fram. Vi anser att i dessa ryms förklaringar till hederskulturens ursprung. I sin tur har det lett fram till att vi tycker att heder kan kopplas samman med det kollektivistiska samhället och

familjen. Stämmer då vår tolkning av hedersbegreppet överens med informanternas syn av detta? Vi kan se att det finns en samstämmighet mellan vår litteraturdiskurs och männen med erfarenhet av familjelivet i Mellanöstern. Men vi har också noterat att informanterna inte velat kopplas samman med de förtryck mot kvinnor som kan förekomma i Mellanösterns kulturer (och i alla andra kulturer). Vad det beror på kan man fundera över, har männen levt så pass länge i Sverige att de lever mer eller mindre svenskt?

Hade det sett annorlunda ut om vi hade intervjuat män som lever i Mellanöstern?

Svaret är väl det att man faktiskt lever på olika sätt också i Mellanöstern, många människor förkastar och bekämpar förtryck och hedersrelaterat våld. Subkulturer med mer extrema inslag av heder finns i Mellanöstern men det går heller inte att förneka att problematiken även förekommer i Sverige.

AVSLUTNINGSD

Vi anser att vi måste försöka förstå varför hedersmord sker och inte bara fördöma, detta för att kunna motverka att dessa tragiska händelser sker. Vi måste inse den egna logiken inte bara för att kunna hjälpa de som är hotade utan också de som står under tryck att begå mord. Ett hedersmord kan inte förstås genom en individ utan bara genom släktkollektivet bakom.

Vidare anser vi att familjer kan integreras på ett bra sätt i det svenska samhället genom ett meningsfullt arbete och ett tillfredställande boende. När svenska bekanta finns och barnen inte blir diskriminerade i skolan, minskar risken att konservativa förtrycksroller uppträder. För att få en kulturförståelse gäller det att inte hänga upp sig på ord, utan istället erkänna att "bakom orden" lever vi jämförbara liv, vi stretar med liknande existentiella problem. I detta kan vi känna igen oss i varandra. Vi kan finna samhörighet och därmed komma varandra närmare, trots olikheter i livssyn, levnadssätt, personlighet och materiella villkor. För att två personer från olika kulturer ska få en lyckad kommunikation och ett socialt samspel, krävs inte bara öppenhet, lyhördhet och en vilja att lära. Det krävs också att man har en god kunskap om varandras kulturella bakgrund och socialisationshistoria.

I de fall där kvinnoförtryck och hedersrelaterat våld förekommer krävs en förändring av attityder. Det krävs en omdefiniering av dessa som gör att man tar hänsyn till både den enskilde individen och familjen. Vi tror att i denna strävan bör man arbeta med hela familjen, inte minst pojkarna. Därför glädjer det oss att det redan nu finns projekt bland annat i Göteborg, där pojkarna står i fokus. Dagens pojkar är framtidens män, det är också här man måste börja för att minska det hedersrelaterade förtrycket, detta förtryck som i extrema fall kan leda till hedersrelaterat våld.

I vår uppsats har vi låtit några av männen med erfarenhet av Mellanöstern komma till tals när det gäller deras syn på heder och hederskulturen. Här kan vi se att det behövs fortsatt forskning och då kanske med fokus på män som lever under andra betingelser än våra informanter.

Vad har tiden man tillbringat i sitt nya hemland för betydelse om uppfattningen av hedersbegreppet? Hur påverkar den sociala miljö som nytilkomna invandrare möter när de kommer till Sverige? Frågorna är många men svaren få.

Avslutningsvis har vi diskuterat problemet med att man stämplar alla våldshandlingar där män från Mellanöstern är gärningsmän som en kulturell eller religiös angelägenhet. Därför ställer vi oss frågan om familjetragedier som sker i Sverige skulle förklaras i dessa kulturella och religiösa termer. Nej, oftast är det väl så att man skulle klargöra dådet med att gärningsmannen eller kvinnan var psykiskt sjuk. Tänk er att händelserna i Knutby med otrohet, svartsjuka och mord skulle förflyttas ner till exempelvis Irak. Då skulle vi svenskar lätt och utan tvekan föra samman händelsen med hur människorna generellt lever där nere och inte alls förstå att även en sådan händelse där skulle betraktas med förakt. Det är dags att inse att onda handlingar inte är något som bara finns långt bort i konstiga, annorlunda kulturer utan att de också existerar i Sverige. Först när vi kan tänka oss att ändra vårt tankesätt och vårt språkbruk har vi medgett att "hedersmord" har blivit en del av Sverige.

*"Det finns mycket i livet
som vi inte kan förstå,
men livets huvudsakliga mål är,
att tänka rätt, handla rätt och leva rätt"*
(Mahatma Gandhi).

REFERENSER

Ahmadi, N. (2000). Kulturell identitet i gungning. C-M Allwood & E C Franzén (red.), *Tvärkulturella möten*. Bookwell: Natur och Kultur. S. 155-179.

Al-Baldawi, R. (2003) Migration och familjestruktur. N. Ahmadi (red.), *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse och Liber AB. S. 106-138.

Alsing, Rolf (2002). Vad hedern kräver av mannen. *Aftonbladet*, 27 januari.

Amnesty (2004) *Hedersmord* [Elektronisk]

<http://www2.amnesty.se/C1256AEC00742E45/0/73BB737C68B9E97AC1256C94003F01DF?Open> Besökt:2004-02-17

Angelöw, B & Jonsson, T. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Baysan, S & Bennerstam, R. (1990). *Kulturell förståelse*. Lund: Studentlitteratur.

Bell, Judith. (1993). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Boethius, M-P. (2001). *Mediernas svarta bok*. Stockholm: Ordfront.

Cars, T. (1991). *Pressetiken i praktiken*. Stockholm: Allmänna förlaget.

Due, J & Madsen, J. (1983). *Slip sociologien los*. Köpenhamn: Reitzel.

Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död* (avhandling för doktorsexamen, Uppsala universitet).

Eriksson, L & Markström, A-M. (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

- Hedin, C. (1999). *Abrahams barn*. Stockholm: Arena.
- Khader, N. (1996). *Familjeliv och levnadsmönster bland Mellanösterns muslimer*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Larsson, S. (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. B. Starrin & P-G. Svensson (red.), *Kvalitativmetod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur. S. 163-191.
- Levin, F & Levin, B. (2003). Sexualitet och heder. N. Ahmadi (red.), *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse och Liber AB. S. 139-158.
- Madsen, B. (2001). *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- McCloughry, R. (1992). *Män och manlighet*. Örebro: Libris.
- Nationalencyklopedin.(2004) [Elektronisk]
<http://www.ne.se> Besökt: 2004-05-12
- Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Westin, C. (1999). *Mångfald, Integration, rasism och andra ord*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Wikan, U. (2004). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

BILAGA 1 INTERVJUFÖRFRÅGAN

Intervju-undersökning

Vi är tre studenter från Högskolan Trollhättan/Uddevalla, som heter Maria Hall, Gunilla Holm, Sabina Johansson. Vi läser på sjätte terminen och skall nu skriva vårt examensarbete. Vårt intresse för olika kulturer har väckts via media och vårt intresse har blivit större då vi fördjupat oss i ämnet. Vi anser att tex. hedersbegreppet har framställts på ett ensidigt sätt i media och litteratur. Det har blivit ett begrepp som de flesta har en åsikt om och fyller med ett bestämt innehåll. Vad betyder det egentligen? Vi saknar er män med erfarenhet av hederskultur i debatten, vi undrar om er bild stämmer överens med den bild som vi kommit i kontakt med via media och litteratur.

Vi vill gärna ha kontakt med män från Mellanöstern med erfarenhet av frågor som anknyter till hedersbegreppet. Varje intervju kommer att ta max en timma och frågorna vi kommer att ställa handlar om normer och värderingar gällande familj och äktenskap, identitet, kultur och religion.

Ni informanter garanteras anonymitet och materialet kommer endast att användas i vårt examensarbete. Vi önskar att få spela in intervjun på kassettband, som kommer att förstöras när arbetet är färdigt.

Vi vill på förhand tacka er som ställer upp och hjälper oss med vårt examensarbete!

Maria Hall, Gunilla Holm & Sabina Johansson

BILAGA 2

INTERVJUFRÅGOR

Vi har blivit påverkade av Åsa Eldéns intervjumall i avhandlingen Heder på liv och död. Den har delvis legat till grund och inspirerat oss för hur vi har utformat våra intervjufrågor. De begrepp som vi har utgått ifrån är : Kultur/Tradition, Tillhörighet/Identitet, Kvinnligt/Manligt och Social kontroll/Rykte.

1. Berätta så mycket som du vill om dig själv.
2. Beskriv din familjsituation. (gift, barn, utbildning, arbete)
3. Hur länge har du varit i Sverige? Trivs du och din familj?
4. Vill du berätta om din syn på religion?
5. Vad har religionen för betydelse för dig?
6. Beskriv lite om ditt familjeliv och vad familjen betyder för dig.
7. Vilka ingår i din familj?
8. Hur ser rollfördelningen ut i din familj? (arbete, fritid).
9. Kan du nämna några saker som är viktiga inom familjen? (grundvärderingar)
10. Är det viktigt för dig att dina barn får samma värderingar som dig och lever på det sätt som du tycker är bra ?
11. Är det svårare att föra över dina värderingar i en främmande kultur?
12. Finns det skillnader i uppfostran mellan flickor och pojkar i Sverige/ditt hemland? I så fall vilka?
13. Har religionen betydelse för hur du lever ditt liv? På vilket sätt?
14. Är det viktigt att behålla traditioner som du har med dig från ditt hemland? Är det något särskilt som är viktigt?
15. Vilka svenska traditioner har ni tagit till er eller tycker är bra?
16. Blir det viktigare med tradition då man flytt sitt hemland? På vilket sätt?
17. Vad är att leva bra och riktigt?
18. Hur ser du på framtiden?
19. Är det något du känner att vi har missat och som du skulle vilja förmedla till andra?

BILAGA 3

ORDLISTA

Bibeln - kristendomens heliga skrift, i själva verket en samling av skrifter som tillkommit under mycket lång tid.

Hedersmord – våldsakt där skälet anges vara att återupprätta familjens eller släktens heder.

Identitet - I psykologin: jagmedvetande, upplevelse av den egna personligheten (som en särartad och konstant helhet). Om denna upplevelse störs eller hotas (t.ex. genom en lojalitetskonflikt) inträder en identitetskris.

Islam – benämning på den religion som räknar Muhammed som profet och Koranen som helig skrift.

Koranen – Islams heliga skrift.

Kristendomen - den största av världsreligionerna med ca 1,7 miljarder beännare, dvs. ca 1/3 av världens befolkning. Den utgår från Jesus Kristus, hans person, gärning och förkunnelse. Jesus levde i det judiska Palestina, och kristendomen övertog judendomens monoteism, tron på en enda gud, världens skapare.

Kultur – människors sätt att leva, tänka och verka inom ett visst geografiskt område under en viss period.

Kurder – folk i Främre Asien, de flesta lever i gränstrakterna mellan Turkiet, Irak och Iran.

Könsroller - sammanfattande term för socialt och kulturellt betingade skillnader mellan könen vad avser beteende, värderingar, normer, föreställningar, resurser, makt och prestige.

Muslim - den vanligaste benämningen för en som tillhör islam.

Patriarkat – vanlig beteckning för starkt mansdominerade samhällsformer.

Religion - sammanfattande benämning på människors föreställningar om och attityder till högre makter. Religionen tycks vara ett allmänmänskligt behov som förekommit i alla kulturer.

Social kontroll - processer och mekanismer som medför att samhällsmedborgare handlar i enlighet med rådande regler, normer och värden (Nationalencyklopedien, 2004).

HÖGSKOLAN I TROLLHÄTTAN/UDDEVALLA
INSTITUTIONEN FÖR INDIVID OCH SAMHÄLLE
SOCIALPEDAGOGISKA PROGRAMMET

BOX 1236

462 28 VÄNERSBORG

BESÖKSADRESS: VÄNERPARKEN 5

TEL 0521 26 40 01 FAX 0521 26 40 99

WWW.HTU.SE